

BREVE PERCORRIDO POLA HISTORIA DA CARTOGRAFÍA NOS FONDOS BIBLIOGRÁFICOS DO MUSEO MASSÓ: DE TOLOMEO A BLAEU.

Llarina González Solar

Cartografía, navegación, astronomía... son disciplinas que viaxan unidas e que atopamos veciñas no fondo bibliográfico do Museo Massó, compilación que non deixou de medrar dende que, a principios do século XX, a familia Massó puxese xeito a súa inquietude coleccionista e agrupase, ao modo decimonónico, elementos etnográficos e fabris xunto con material bibliográfico de primeira liña. Hoxe é unha das mellores coleccións da súa temática en Galicia e amplíase cun fondo moderno, na pretensión de ser fonte permanente de información nestas materias e outras como a pesca ou a industria conserveira. Con este preludeo mergullámonos na historia da cartografía cun do seus principais fitos, a Xeografía de Tolomeo. Aínda que tódolos pobos posúen unha aptitude para o bocexo de posicións relativas e distancias entre puntos, foron os gregos os primeiros en aplicarlle unha visión científica. Neste contexto e sobre a base de aportacións como a táboa de latitudes de Hiparco e a súa proxección estereográfica, as intuicións dos pitagóricos sobre a esfericidade da terra, e os intentos de Eratóstenes para calcular a circunferencia terrestre, asentase o traballo de Claudio Tolomeo. A súa obra Exposición Xeográfica (que dende o Renacemento coñecemos como Geographia ou Cosmographia), é en esencia unha táboa de coordenadas xeográficas dunhas 8.000 localidades obtidas a través dun coidado estudio de itinerarios pero hoxe preséntase acompañada dun grupo de mapas que puideron ser debuxados por algún contemporáneo, polo mesmo Tolomeo ou trazados no século XIII sobre os datos dalgún manuscrito.

Dende o século II ata comezos do XV esta obra non tería influencia na cartografía occidental que, por aquel tempo, centrábase nos mapas de T dentro de O e nos divididos en zonas climáticas. Nembargantes foi coñecida en Bizancio e traducida ao árabe (s. IX) e ao latín en 1406 de mans de Jacopo Angelus de Scaparia. Esta criticada tradución,

SEI LIBRI

DELLA COSMOGRAFIA VNI

uersale, ne quali secondo che n'hanno parlato i piu ueracifittoni son disegno,

I fini de tutte le parti del mondo habitabile & le proprie doni:
 Le Tavole topographice delle Regioni.
 Le naturali qualita del terreno, on dena scono tante differenze, & uarieta ditole, & animate & non animate.
 Le nature, & le dipinture degli animali pellegrini.
 Le imagini, & descrittioni delle citta piu nobili:
 I principj de Regni, gli accreolamenti, & mutamenti.
 I costumi di tutte le genti, le leggi, la Religione, i fatti.
 Le mutazioni: le genealogie altrui de Re, & de principj.

AVTORE SEBASTIANO MUNSTERO.

CAFE - LA MARINA - BAR

MONTERO RÍOS

CANGAS

TALLERES DAVISAN S.L.

SERVICIO OFICIAL CITROËN

Tel. 986 323 155 Pousada, 15
 Fax 986 324 418 Cela - BUEU

encargada polo mecenas florentino Palla Strozzi despois de obter un manuscrito da versión A (con 27 mapas), serviría de base ás primeiras edicións impresas da obra e sería adoptada noutros fitos da cartografía como o Imago Mundi de Pedro d'Ailly.

En 1475 saíra unha primeira edición Veneciana sen mapas, seguida en 1477 da de Bolonia con mapas pero con moitos erros. A edición romana de Konrad de Sweynheim (un dos introductores da imprenta en Italia) é so un ano posterior pero de gran calidade. As pranchas usadas para esta edición serían logo utilizadas por Petrus la Turre no exemplar que pertence ao Museo Massó, edición romana de 1490, que contén os 27 mapas da versión A gravados en cobre, en proxección rectangular, cos grados e os días máis largos anotados ao marxe, sen detalles innecesarios e coas cordilleiras debuxadas como "toupeiras". Na Sala

Noble do Museo Massó podemos hoxe contemplar este incunable e os seus gravados.

No século XV e tras numerosas edicións da obra de Tolomeo, acompañadas por mapas "modernos" baseados en viaxes, descubrimentos e cartas portulanas, a súa influencia comeza a decaer inda que a semente dunha análise científica da xeografía xa prendera.

A finais do século XV comeza unha segunda revolución da cartografía causada pola expansión en ultramar na que os mariñeiros proporcionarían datos de perfis costaneros, distancias, itinerarios... aos cartógrafos. Por outra banda os mariñeiros atoparíanse coa dificultade de que os usos na navegación no mediterráneo de cabotaxe e con correntes e ventos ben coñecidos non serían adecuados ás novas condicións; neste camiño recuperaríanse obras de cronografía (como o Almanaque Perpetuo de Abrahan

PANADERÍA
A'BICHA

Horno de leña, especialidad en bollas, roscones y empanadas

Banda do Río, 57 - Tel. 986 32 04 10
Despacho: Montero Ríos, 143 - BUEU

Leña
Verde
BUEU

Zacuto do que contamos coa edición de 1528), de viaxes (como o Libro del famoso Marco Polo que podemos contemplar exposto na edición de 1529)..., editaríanse manuais como o Arte de Navegar de Pedro Medina, do que contamos con edición de 1545, e promoveríase a inventiva coa simplificación do astrolabio ou co uso do cuadrante mariño. Sobre estes instrumentos tamén se editaron numerosos libros dos que destacamos, por conservarse nesta biblioteca, o de Ioanis Stoflerino (1553) Elucidatio Fabricae, ususque astrolabii..., ou o de Danti Trattato dell'uso et della fabbrica dell'astrolabio de 1569. Retrocedendo no tempo convén facer unha breve mención os libros de direccións para a navegación, os chamados "routiers de mer" (leesekarten ou rutters) nos que se

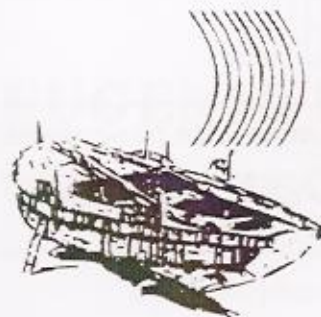
resume o coñecemento acumulado por xeracións de mariñeiros en canto a ventos, correntes, rochas... e costas. Dende mediados do s. XV esta información sería completada graficamente por perfis de liña costeira, resultando cartas mariñas que, xa no século XVI, incluírían modelos de latitude para as viaxes máis longas. As maiores dificultades presentadas por estas cartas solucionaríanse a mediados do s. XVI na obra de Mercator nun momento no que a proliferación de mapas heteroxéneos, o progreso das exploracións e a revisión dos mapamundis antigos, facía necesario un formato que facilitara a súa conservación. Aínda que esta demanda dunha colección completa e actual de mapas non sería realmente satisfeita ata 1570 co Theatrum de Ortelius,

MIRANDA

O teu comercio en Bueu

Pazos Fontenla, 35
Tel. 986 32 05 04

Cafe Bar
Meco

Eduardo Vincenti, 4
Tfno. 986 322 897

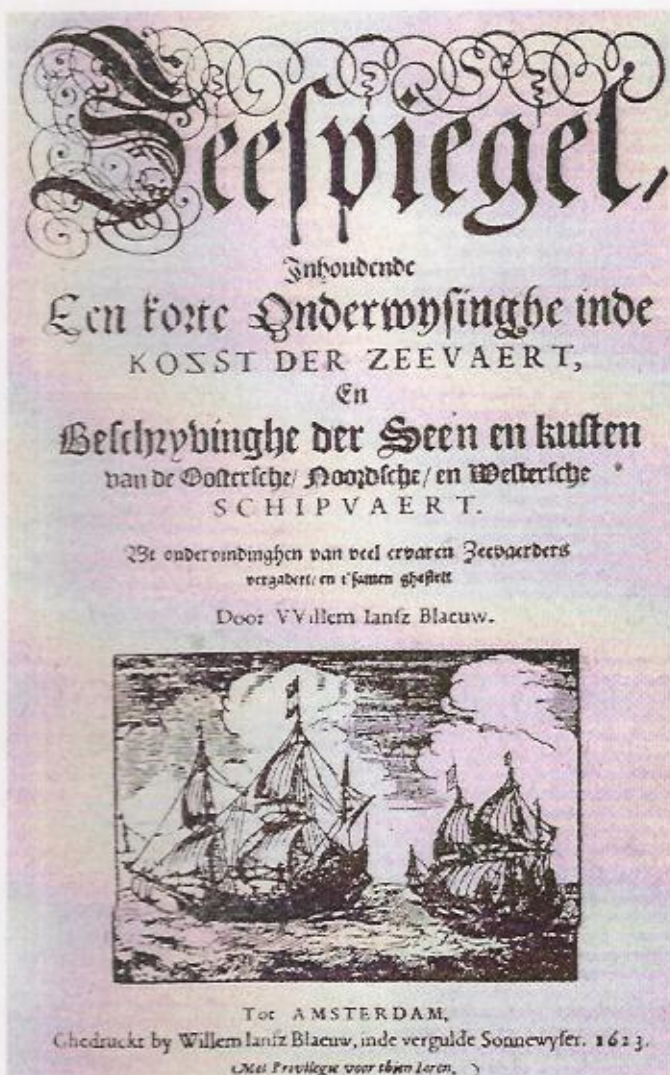

Considerase que o intento primixenio é a obra *Cosmographia Universalis* de Sebastián Munster (Basilea, 1550) O Museo Massó conserva unha edición de 1558 realizada por Herigo Prieto, tamén en Basilea, con mapas xilográficos inspirados en obras anteriores e outros de rexións menos coñecidas levantados por el e os seus colaboradores.

Ampliando esta idea, Lucas Janzoon Waghenaar compilaba en 1584 *Die spiegel der Zeevaert*; este manual de navegación, libro de instrucións náuticas e atlas de cartas, tivo unha gran acollida e favoreceu a proliferación de cartas adecuadas á navegación. Esta empresa víase favorecida polo desexo de fixar con exactitude as dimensións e forma da terra, pola formación de corpos especializados e pola invención de instrumentos como o telescopio, o reloxo de péndulo ou as táboas logarítmicas. Ao tempo, a impresión de atlas mariños veuse impulsada nunha Holanda inmersa no comercio marítimo; sendo Amsterdam o centro cartográfico de Europa dende principios do s.XVII o taller da familia Blaeu sería o máis interesante da cidade. W. J. Blaeu, discípulo de Tycho Brahe co que adquirira as bases de cartografía e astronomía, estivo a cargo da Oficina cartográfica da Compañía Holandesa das Indias Orientais no seu período de expansión. Entre os seus traballos atopamos esferas celestes, un mapamundi mural, o Atlas appendix, que superaría en calidade o de Mercator.

Na biblioteca do Museo Massó contamos con exemplares atlas mariños máis importantes de Willem J. Blaeu. Dunha banda a edición de 1623 do chamado *Zeespiegel*, obra considerada como un dos máis importantes atlas do século XVII que, xa en 1625, contaba cunha edición londiniense en inglés. Da outra o *Der licht der zeevaert* na súa tradución o castelán como *La Nueva y Grande Relumbrante Antorcha de la Mar*, en edición do holandés Jan van Keulen (1700), atlas no que se incluían os resultados da cartografía hidrográfica holandesa no Este.

Os adiantos en matemática e astronomía comezados por Isacc Newton dannos conta de que neste século comeza unha nova fase para a cartografía. Fundamental foi o empeño de calcular con precisión as lonxitudes para o que se perfeccionou o cronómetro, dando un salto cualitativo co de John Harrison no século XVIII, pero esa xa é outra historia....

Confraría de pescadores
San Martín
Bueu

ARTES GRAFICAS
BAROGA S.L.
SERIGRAFIA - IMPRENTA - TAMPOGRAFIA - TERMOIMPRESION
GOTA DE RESINA - PLOTEADOS - DISEÑO GRAFICO
Av de Marín, 12 Bajo - Tlf./Fax: 986 322 399
36930 BUEU - Pontevedra
ag_baroga@hotmail.com